

ZÁGOREC-CSUKA Judit

ÚJRA ÉS ÚJRA MEGTEREMTENI A VILÁGOT

Beszélgetés
Nemes László
festőművésszel

“Nemes László 1948-ban Kolozsvárott született, amelynek szellemisége egykor felért Eidelberg vagy Göttingen színvonalával. Szellemi és emberi arculatának formálásában meghatározó szerepet játszott szülővárosa, az a város, amelynek főterén ott áll a Szent Mihály templom, a ma művészeti múzeumként szolgáló Bánffy palota és az oly sok politikai áldozást kiváltó Mátyás szobor” – írja egyik művészeti kritikájában Nemes László festőművészről Dr. Dragomán Pál. A festőművész 1990-ben áttelepült Magyarországra és Zalaegerszegen talált új otthonra. Azóta is itt él és alkot.

Pályája szülővárosában vette kezdetét. 1969-1975 között a Ion Andreescu Művészeti Akadémia diákja, ebben a már neves intézményben szerez festészeti diplomát, olyan mestereknél, mint Aurel Ciupe és Miklóssy Gábor. 1977-ben tagja lett a Romániai Fiatal Képzőművészek Szövetségének, 1979-ben pedig a Romániai Művészek Szövetségének. 1978-1985 között a Maros Megyei Fiatal Művészek Szövetségének (55 diplomás alkotó) elnökeként dolgozott, ebből a szövetségből vált ki és alakult meg a kortárs magyarországi művészeti mozgalmak egyik jelentős társasága, a MAMÜ. Áttelepülése után felvételt nyert a Magyar Képzőművészek Szövetségébe és tagja a Magyar Vízfestők Társaságának. Zalaegerszegen is a művészeti élet egyik aktív szervezője. 1993-tól az Izsák Imre ÁMK tanára. 1994-ben létre hívja a Csácsi Stúdiót. 1995-től a Szentkozmadombi Ifjúsági Alkotó Tábor létrejöttével nyári képzést biztosít a hazai és a külföldi fiataloknak. 1997-ben elnyerte a Műcsarnok Magyar Szalon Grafikai Nagydíját. Művésztelepeket szervezett Magyarorszá-

gon, Szlovéniában, Horvátországban, Szlovákiában és Romániában. Egyéni kiállításai voltak Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Braszón, Bukarestben, Csíkszeredán, Zalaegerszegen, Gárdonyban, Székesfehérváron, Pápán, Békéscsabán, Győrben, Szombathelyen, Nagykanizsán, Lenti-ben, Keszthelyen, Budapesten. Külföldön, Stuttgartban, Böblingenben, Datzingenben, Badmündben (D), Soursanban (F), New Yorkban (USA), Lendván, Muraszombaton, Mariborban, Ljubljánában, Rogaška Slatinan (SLO), Čakovecen, Varasdon, Rovinjban (HR), Triesteben, Monfalcone-ban, Milanoban (I) mutatkozott be önálló tárlataival.

Nemes László

Zágorec-Csuka Judit: - “Zalaegerszegi éveimben a műterem szellemi műhely is jelentett, nemcsak nekem, mindazoknak, akik itt összejöttek, diákok, fiatalok és mások, akik felvállalták az értéktéremtés - és őrzés feladatát.” – olvastam egyik írásában. Erről a „küldetésről” beszélgettünk a városközpontban lévő műtermében, a mesterség megannyi kelléke, az elkészült és új, születő művek, a festőállvány „társaságában”. Végül is, mit jelent a XXI. század elején értékeket teremteni a képzőművészetben, főleg most, amikor az információs társadalom és a globalizmus szinte mindent, még a kultúrát és a képzőművészetet is jelentősen átformálja.

Nemes László: - A mai, globalizált világ pontosan azért jelent kihívást minden alkotónak, mert új, kreatív életformát, létformát kell kitalálni, ez megnöveli az úgynevezett „szellemi alkotó műhelyek” jelentőségét, lehetőséget kínálva a befogadónak és az alkotónak egy, a korábnál nagyobb nyitottság, szellemi sokszínűség megélésére. Elkerülhetetlenül megindul a katartikus harc a pozíciókért, ám a kis és nagy kultúrák olykor kegyetlen küzdelme új értékek megjelenését eredményezheti. Ennek a drámai folyamatnak lesznek

vesztesei, s biztosan nem lesz véletlen, hogy bizonyos erők fognak, úgymond, felülkerekedni, de akkor is megmarad az esély a különböző kultúrák és értékek fennmaradására.

Z-CS.J.: — “Mi, akik itt élünk ebben a különböző népek, kultúrák izgalmas összevisszasága által megteremtett szellemi és földrajzi térségben, egyfolytában kényszerként élünk meg egy nagyszerű jelenséget és élményt; az utazást. Ez a “szellemi utazás” jelenti számunkra az egyetlen esélyt ebben az ultratechnicizált világban, hogy megőrizzük egyéniségünket és tájékozódásunkat. Min nekünk itt, Közép-Kelet Európában így kell élnünk, így fogadhatjuk el és értékelhetjük kis világunk sokszínűségét.” – írta egy helyütt. Most, amikor immár egy évtizede Lendván is tevékenykedik, kapcsolatokat teremt, tanít és kiállít – mégis milyen tapasztalatokat szerzett a kisebbségi léthelyzetbe visszakerülve. Valóban, a multikulturalitás lenne a művészek számára az egyetlen lehetséges megoldás?

N.L.: — Szerintem ez a szó, multikulturalitás, már magában gyanús, félresikerült megközelítése a szellemi, alkotói, gondolati világnak. Természetes, hogy magunkba szívjuk az évezredek emberi, szellem nagysága által teremtett tudat- és tudáshalmazt, a „közös emlékezés” magasztos világát; az a hatalmas kincs, amit különböző nyelven megírtak, megvalósítottak kőben, fában, bronzban és mindenféle anyagban, és amit szobrászat vagy építészetként elfogadunk, vagy megálmodtak színben egy bizonyos térben és időben - tehát amit egy meghatározott kultúrkör valósított meg, ezt nem vehetjük el, (nem globalizálhatjuk) attól a közösségtől, amelyik teremtette. Ezen kultúrák egymás mellett születtek meg, egymást kiegészítették, hatással voltak egymásra, de autonóm egységként élték az életüket, ameddig megmaradt újrateremtő erejük, aztán átalakultak, netán megszűntek, vagy bizonyos esetekben hozzásegített egy külső erő az elmúlásukhoz. (Lásd a XX. század geopolitikai átrendeződéseit.) Hogy egy alkotó milyen elvek szerint építi fel világát? Ez mélyen személyes kérdés, egy biztos, messzeme-

Nemes László: Harlequin - 1985-1990, pasztell, papír

Nemes László: Csendélet - 1985-1990, pasztell, papír

nően meg fogja határozni az a kultúrkör, ahova beleszületett vagy besorolja magát, mert nem lehet mást, valahova tartozni kell....

Z-CS.J.: -- Bretter György írja a művészetéről: "Nemes László vonalakat küld vonalakat után, és kétségbeesett hajszára kényszeríti az egymást soha el nem érő, párhuzamosan száguldó grafikai jeleket. Rajzának ezért nincs határozott körvonala: a dolgok nem különülnek el egymástól, s mert nincsen éles határuk, kívülről sem, belülről sem egészen azonosok önmagukkal. Nézőközpontú művészet ez, tehát szokatlan. A nézőtől ugyanis nem a fogyasztói magatartást követeli, hanem a résztvevőét: csak benne és általa lesz kész a mű." Ezeket a szentenciákat a lendahegyi akvarelljein is érzékelem. Ilyennek látja az objektív világot is, a hétköznapihoz is így viszonyul? Minden mindennel végül is összefügg? Én kifejezetten kapcsolatteremtő embernek ismertem meg, aki bárhol bármilyen szituációban feltalálja magát, ám ha szükséges, megosztja tapasztalatait, ellentétben József Attila intésével: tékozolja bizalmát. Honnét hozza ezt a kitárulkozó mentalitását?

N.L.: - Hitem szerint az igazi alkotó együtt kell éljen a korával, minden tekintetben. Személy szerint egy olyan világban születtem, ahol több nyelven beszéltek, ez mindig kíváncsivá tett, vagyis minden érdekelt, ami más és új tudott lenni számomra. Később megértettem, hogy csak olyan módon tudok viszonyulni ehhez a máshoz, ha először értelmezem, átérzem és átélem azt, amit ebből a magaménak vallhatok, így biztosabban evezhetek idegen vizekre, mert már birtokomban van a megszerzett tudás. Sokan ezt hagyomány-örzéseként emlegetik, vagy a tradíciók tiszteletben tartásaként, elavult viszonyulásnak tekintik, pedig számomra mindez egy jól működő szabadságot jelentett. Ez a szabadság jelentette számomra a nehéz pillanatokban is a megmaradás reményét és sokszor a lehetőségét is. A kitárulkozás hiánya bizony érezhető, de ilyen lett a világunk, mindenki a meg nem értés és a szeretet hiányától szenved, meg nem fogható közösségek után áhítozik, és mind jobban távolodnak tőle, mert nem tesznek vagy már nem lehet tenni a folyamat ellen semmit. (Hol vannak már a régi nagy művészcsoporthoz, társaságok, telepek, hol van a művészetért rajongó műélvező és az alkotó szimbiózisa?)

Z-CS.J.: - Dienes Ottó észrevétele a következő: "Nemes sokáig diktatórikus viszonyok között óvta-védelmeszte a művészi szabadságot. A diktatúra nem volt képes felőrölni a művészt, nem tudta beszennyezni a benne rejtőzködő ideált, klasszikus nyugalmat (*Archaikus fej, Tanulmány II, Emlék*)." Milyen nyomokat hagyott önben az úgy nevezett „diktatórikus múlt”, hogyan védte művészi autonómiáját, élte túl a festészet eszközeivel mindazt, ami korlátozta a kibontakozásban? Keletkeztek-e kifejezetten ennek a hatására megfogalmazott, megkomponált festmények, vagy csak motívumaiban, archetípusaiban, jelképeiben sejtethők ezek a momentumok, ez az életérzés?

N.L.: - Érdekes és tanulságos a visszaemlékezés elsőprő, nosztalgikus ereje, a még időnként most is működő és könnyen leegyszerűsíthető eszmeiség, a szembenállás gesztusa valamivel, ami úgy mond, sok mindent megoldott a művész hitvilága, a kibontakozó szellemi csoportok hovatartozása tekintetében. Volt egy mérce, amit sokan kipróbáltak vagy próbálgattak: "a bátorság mércéje", odaállni önfeláldozó módon, esetleg rejtve, szimbolikusan vagy egyszerű támogatóként egy tiltott, kevésbé tolerált eszmeiség mellé. Ez mindenképpen fegyverténynek számított. Nagy szerepe volt mindennek, mert közösségeket tudott egybekovácsolni és teremteni, sokaknak igazi életiskolát jelentett, és esélyt alkotói világuk megfogalmazására. Minden egyszerűbb és kézzelfoghatóbb volt, érthetőbb, mivel szemben álltál egy hatalommal, ami irracionálisában, cinizmusában, primitívségében és demagógiájában "könynyűvé" tette az alkotó életét, szemben a mai világgal, ami végtelenül összetett, és kusza kiismerhetlenségében nagyon nehéz helyzetbe hoz minden tekintetben. Ma már ki emlékezik ezekre a nagyon fontos és kitűnő egyéniségekre (leszámítva egy szűk szakmai réteget), talán senki, hiszen mindenki el van foglalva a bizonyos "tőkefelhalmozással", nem az erkölcsi tartás, a művészi hitvallás a mérvadó, hanem a fogyasztói társadalom vastörvényei, mi az eladható? Mi váltható át pénzre! Mérhetetlenül fáj látni és szembesülni azokkal, akik végigjárták azt a nehéz utat, amit vállaltak és most a társadalom periferiáján tengődnek, a rendszerváltoztatás áldozataiként és nem haszonélvezőiként kerültek ki ebből az erkölcsi és szociális válságból. Mások, az ügyesek, a kihasználók jutottak döntéshozó helyzetbe, de ők már messze-

messze megfeledeztek régi elvarátaikról, egy új, szabad demokráciában érvényesítik érdekeiket, a neokapitalizmus farkastörvényei szerint, mert így „helyes”. Foggal és körömmel! Különb szívesen lapozom át régi mappáimat, „A forradalom előérzete” című sorozatomat, megjárta már egy párszáz kilométert, de még soha nem állítottam ki. Vajon kit is érdekelne a mai világban, pedig valamikor az ilyen művekből merítettünk erőt, tartást. Ezzel szembesülve igazán elkeseredek. Azt tapasztalom, és nem vigasztalóként említem, hogy kísértetiesen hasonlítanak itt, a Kárpát-medencében alkotói életek és sorsok. Furcsa ez a szellemi közösség és kisérelem felemelő is tud lenni. Az évszázados ismétlődés valahonnan régtől ismerős, bizonyosan azért érzem ilyen otthonosan magam ebben a térségben, és a kínálkozó lehetőségek ellenére sem akartam és tudtam elszakadni innen. Hiszem, hogy jól döntöttem.

Z-CS.J.: - Szűz Mária arcvonásai és a Mona Lisa rejtélyes mosolya az időtlen szépséget, a női lélek rejtelmes kisugárzását, a szűzies tisztaságot jelképezik, vagy valami mást, amely a szerelmi szenvedélyre, a nők kiismerhetetlenségére és problematikájára is utalhat? Általános érvényű női szépségideált akar kifejezni a festményeivel, vagy keresi ezekben a kiválasztott nőkben rejlő, belső fények kisugárzását? Vagy netán egy széthullott, gyökereitől elszakadt, degradálódó, értékeiben bomló szépségideálra valló asszociációkat keres, amelyeknek az utolsó, pozitív rezzenéseit még a művészet tudja felmutatni?

N.L.: - Nagyon jó és fontos kérdések ezek, mivel a lét, az élet újratemtő misztériumát kutatják, és művészi hitvallásom alapproblémáit érintik. A nő a mindenkori művészeti világban különös, kiemelt helyet foglal el. Az idők során mindez végtelen rugalmassággal változott, átalakult, de fő vonalaiban ugyanaz maradt: anya, szépségideál, bálvány, feleség, szerető, lány vagy asszony mind – mind a teremtés, a genezis misztériumához vezetnek, az ösztönök nagyszerűségét magasztalják és dicsérik, egy olyan környezetben, ahol érthetően a racionalitás nagyon rég megállapított normái szerint élünk. A Nő mindig egy csodát jelent, mivel rajta keresztül mérhetem le magamon legrejtettebb ösztöneim igazságát, öröklött erejét és tisztaságát. Alkotói energiáim megsokszorozója, kreatív hiúságom forrása lehet, a teremtés irányá-

ba hajt rendületlenül (bocsánat, ha mindez kissé egy maszkulin sovinizmus érzetét sejtetik, de fordítva kell érteni, a mindenkori Nő iránti elkötelezettség és tisztelet hite van mindezen gondolatok mögött). Mai világunkban a látvány mérhetetlenül felfokozott módon provokál, ebben a vizuális vadonban, vibráló környezetben elképzelhető, hogy a női szépség csodájának kiteljesedése végtelen lehetőségeket jelent, ennek a formáját megtalálni igazi kihívás jelent minden alkotó számára. Az emberiség történetének különböző stációit követve, tisztán láthatóan tárul elénk az a kép, amit a fertilitás, az élet újratemtésének lehetőségeként élünk meg, a férfi jelenléte úgy mond „generálja” a női ideál változatos megjelenését tartalmilag és formailag egyaránt. Ha mindehhez hozzáadjuk a társadalomban végbemenő átalakulásokat, amit a tudományos – technikai fejlődés, az emberi tudat, a szellemi műhelyek sokasága, filozófiai-esztétikai törekvések, a női princípium képvisel, megállapíthatjuk, hogy ez a folyamat végtelen, gondolom mindannyiunk örömére.

Z-Cs.J.: - Ljubljanában, Zalaegerszegen és Bécsben is bemutatta a szeptember 11-dikei terrortámadás hatására megalkotott festményciklusát. A művészet figyelemfelkeltő erejével próbált meg tiltakozni a terrorizmus ellen, az atavisztikus agresszivitás ellen, amely világpolitikai viszonylatban is jelen van a Közel-Keleten és az emberek tudatában is. Hogyan hatott Önre ez a brutalitás? Milyen élmények fogalmazódtak meg ezekben a képekben?

N.L.: - Nem szeretnék különböző elméleti előítéletek megrögzöttjeként arról disputálni, hogy mi a terrorizmus és mi a haza szeretete, tény, hogy nem szabad kizárni az ok és okozat kapcsolatban fellépő lehetőségeket, az biztos, hogy mindez a legtöbb esetben emberáldozatokat követel. Ami engem érdekel ebből a folyamatból, az a gyávaság és a bátorság viszonya, vagyis mindennek a mozgatórugója egy jól meghatározható eszmei elkötelezettség és ennek eredményeként sokan vállalják a halált, mások viszont ártatlan áldozatokként halnak meg. A maga nemében mindkettő borzasztó, aki önként „megy” a halálba, annak valamivel könnyebb, mivel saját meggyőződését képviselve vállal egy tettet, amivel ilyen végzetesen azonosul (így valósítva meg egy kegyetlen ideálképet). De hogy egy véltentől elvegyék az életét,

valamit, amiből csak egy van, és szeretteinek, közösségének pótolhatatlan veszteséget okozzanak, az megengedhetetlen és megbocsáthatatlan. Az emberiség történelme, valljuk be őszintén „brutalitások sorozata, az úgynevezett „szent háborúk” kegyetlen, milliós sorozatgyilkosságok voltak és lesznek, mivel a cél szentesíti az eszközt. De mindezt nem is az én dolgom taglalni, filozófusok, szociológusok stb. dolga, az én dolgom érzékelteni, felhívni a figyelmet ezen tragédiákra a saját eszközeimmel, mivel a művészet ereje és szabadsága végtelen, és tudjuk, hogy a mindenkori hatalom ezt a szabadságot szeretné besorolni az általa képviselt rendszer kereteibe, ami már valami egészen más irányba vezet (nem hiszem hogy most példákat kellene felsorolnom). Különben, aki érdekelt a világban történő események taglalásában, gondolom, mind azok vagyunk, megítélheti a saját eszmerendszere szerint a történések sorozatát, az erkölcsi értékrendszer, az igazságosság figyelembevételével. Mivel ez a kiállítás egy figyelemfelkeltő gesztus volt, most, a XXI. század kezdetén, a mindannyiunk számára elborzasztó, ször-

nyű század után. Hova tart az ember, az emberiség?

Z-Cs.J.: - "Mindig izgalmas volt számomra, hogy fiatalokat indítsak útnak és lássam az eredményeiket." – mondta egy interjú alkalmával. Számos tanítványa van, itt Lendván is. Nem is olyan régen Dubravko Baumgartnerrel együtt állított ki a Lendvai Zsinagógában. 2002-ben, a zalaegerszegi Zsinagógában rendezett kiállítást, ahol 12 volt diákja, szlovének és magyarok állítottak ki, ma képzőművészeti egyetemek többnyire végzős hallgatói. Azt hiszem, erre tényleg büszke lehet. Pedagógiai tevékenysége mennyire hivatás, esetleg küldetészerű és mennyire szükségszerű? Vannak-e példaképei ezen a téren (mester-tanítvány viszony), volt tanárai módszeréből kiindulva végzi ezt a segítő, oktató-nevelő tevékenységet, vagy egyénileg választott útja a pedagógia? Netán a művészemberre jellemző, hogy aki utána jön, annak segítenie kell? Erdélyből hozta ezt a mentálitást?

Nemes László: Zalai Táj - 1991-1996, pasztell, papír

N.L.: - Lehetséges, nem szeretném misztifikálni azt a világot, ami már mind kevésbé emlékeztet a Bethlen Gábor vagy Báthory István idejében létrejött autonóm egységre, a ránk hagyott ökumenikus egyetértés közösségteremtő erejére, de számomra természetes feladatként vagy szolgálatként értelmezhető, hogy amit megtanultam, amire mestereim megtanítottak, és persze az élet is, a magam módján tovább adjam, mivel ez, ha áttételesen is, közösségteremtő, identitás és értékteremtő –megőrző feladat és küldetés egyaránt.

Z-Cs.J.: - A Szlovén Parlament épületében is nyílt kiállítása 1999-ben, munkáit Judita Krivec-Dragan, a szlovén műkritikusok elnöksz-szonya méltatta. De volt kiállítása Rogaaška Slatinan, Lendván a Kultúrszervezetek Szövetségén (ZKO) a "Kettesben", Mariborban, a lendvai művésztelepeken is részt vett, mint szervező és mint pedagógus. A LINDART ifjúsági művésztelep mentoraként tartják számon. Számos barátja van Lendván, köztük Gerics Ferenc, a Galeria-Múzeum igazgatója és

még sorolhatnám tovább. Mindenhol megjelenik, ahol valami kulturális program szerveződik. Előadást tartott Hosszúfaluban a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet szervezésében. A magyar képzőművészet irányzatairól és fontosabb alkotóiról. Milyenek a kapcsolatai a szlovén galériákkal és a művészekkel? Ha jól tudom, már a szlovén nyelvet is elsajátította és boldogul vele. Mi köti kifejezetten Lendvához? Lendva egy kis sziget, kisebbségi-sziget, amely Erdélyre emlékezteti? Vagy valami másból eredeztethető nosztalgiája Lendva iránt?

N.L.: - A neveltetésem okolható mind ezért, amit otthonról és a környezetemtől kaptam (mert mindig minden itt dől el), már egyetemista koromban kerestünk mindent, itt, a Kárpát-medencében, a geopolitikai határoktól függően vagy függetlenül, ami a magyar kultúrával kapcsolatos. Így hallottam valamit a Muravidékről, kevésbé hittem, hogy ennyire szorosan fogok kapcsolódni e tájegységhez, de amióta Zalaegerszegi vagyok, az itteni viszonyok sokban emlékeztetnek azokra az

Nemes László: Zalai Táj - 1991-1996, pasztell, papír

életérzésekre, melyek annyira meghatározták az életemet Erdélyben. Ami a nyelvet illeti, rég megtanultam és meg is szoktam, hogy felemelő érzés közelíteni valakihez a saját nyelvén, és ugyanolyan jóleső mindezt visszakapni. Volt olyan idő, a Monarchiában, amikor a bankjegyen tizenhét nyelven volt feltüntetve a pénz neve. Most egy nagy európai újratalálkozás kapcsán még inkább felértékelődik ez az életfelfogás, én mindig fontosnak tartottam közép-európai elkötelezettséget, hiszem ezen kultúrák egymásrautaltságát, ugyanakkor anyanyelvemben, gondolkodásomban, tárgyi kultúremlékeimben komoly különbségeket érzek az engemet-minket körülvevő kultúrákat tekintve. (Nagyon egyedül érezheti magát ebben a világban az ember, ha a keleti zene, ritmus, a népviselet, a nyelv, az arcok közelebbiek számára, mint a szomszédságé). Lendva, nem tagadom, egy nagy varázslat, itt hirtelen abbamarad a dombok észak-dél irányból történő előretörése, és pont itt a zajlik le egy természeti katarzis -a nagy találkozás – sík és domság között, ez már magában egy gondolkodásra inspiráló terület, alkotó embereknek találta ki a természet, csak dolgozni kell, és minden jön magától! Nem elhanyagolható életérzés ami mindig úrrá lesz az emberen, a múlt, a Fő utca nem mindennapi varázsa egy eltűnt világot idéz fel, csak meg kell kaparni a felszínt. Az emberi lelkekben hasonló a helyzet.

Z-Cs. J.: - Tartozik-e Zalaegerszegen valamilyen művészi csoportosuláshoz, vagy még mindig keresi azokat a társakat, akikkel egy közös iskolát, esetleg irányzatot, vagy valami mást szeretne létrehozni? Vagy megmarad egy olyan magányos mesternek, akit sok minden érdekel, aki sok mindenben ki tud bontakozni? Miben keresi azt a humánus többletet, amelyről manapság annyit beszélnek?

N.L.: - Magunk mögött tudunk egy évszázadot, amire azt mondhatjuk: a keresés, a feltalálás, a pusztítás és az építés korszaka volt, hatalmas átalakító erők hatottak a társadalomra, népekre, országokra, kis és nagy közösségekre. Én is ebben az évszázadban születtem, gondolkodásom, létformám sok tekintetben ennek az időszaknak a következménye, így alkotói létem és munkásságom is különböző stációk eredménye. Az az élethelyzet, hogy Zalában találtam új otthonra, a belső alkotói hitemet messzemenően nem változ-

tatta, esetleg megtanított más életformák és élethelyzetek megértésére, esetenként nehezen alkalmazkodó képességeimet rugalmasabbá alakította. Nem tudom összehasonlítani (nem is célszerű) a kolozsvári vagy a marosvásárhelyi művészeti társaságot az ittenivel; számbelileg is, szakmai összetételében és működési formájában más dimenziót képviselt. A zalai művészeti világ sokkalta szabadabb keretek között szerveződik, nem működik egyesületi formában, itt mindenki az egyedüllétre van berendezkedve, hiányoznak azok a közösségteremtő erők, melyek nyomán létrejöhetne egy sajátos szellemiség. Talán Dús László volt az a karizmatikus egyéniség, akinek mindez sikerült, de épp az egervári művésztelep felfutása idején megszakadt ez a folyamat, mert a festőművész Amerikába emigrált. Egy újabb fellendülés, amikor a Skrabut Éva vezette Gébárti nyári művésztelep köré csoportosult egy jelentős számú társaság. Ez most is eredményesen működik a nyári időszakban, s jórészt meghívottakkal. Hányan maradnak meg a pályán és hányan választják ezt a létbizonytalansággal járó szakmát? Mindez a jövő titka. A lényeg az, hogy manapság kizárólag művészeti tevékenységből megélni abszolút reménytelen. Én már nem tudok más lenni, ha akarnék sem, így kell leélnem az életem, mindig művész akartam lenni, vállaltam valamit, és ezt kell teljesítenem a magam számára.

Z-Cs.J.: - Mik az ideáljai, intellektuális példaképei? Elégedett önmagával, a festészetével, kiállítási lehetőségeivel, környezetével, barátaival? Minden úgy alakult, ahogy annak idején elképzelted, amikor Kolozsvárról Zalaegerszegre költözött? És, mi az az előny, plusztapasztalat, amit Erdélyből hozott?

N.L.: - A fentiekben sok kérdésre válaszoltam, de szerintem egyik lényeges szempontja az életnek az, hogy ne hazudjunk önmagunknak, mert akkor mindenkinek hazudunk. Persze, hogy erdélyi vagyok, és ott is olyan emberek élnek, mint bárhol a világon, sőt, még magyarok is, és talán azok is maradnak, hál'Istennek, és hogy ebben van valami többlet? Semmi, esetleg valami specifikum, különlegesség, de ez földi létünk jellemzője, „a sokszínűség”, s ezen belül létezik valami párányi dolog, ami törvényszerű: a kultúrát ez a sokszínűség táplálja és tartja életben. Ha ezt nem tudjuk megoldani, bármilyen szinten, még a min-

dennapi, hétköznapi életben is, akkor nagy baj van. Nyilvánvaló, minden közösséget, nemzetet léte és történelme folyamán értek nagy csapások, egyesek elpusztultak, mások megmaradtak; mi sem vagyunk kivételek, de megmaradtunk, és milyen viszonyok között? És milyen környezetben? A legnagyobb kincsünk, a nyelvünk, ma is él és virágzik. Elvesztettük városainkat és falvainkat, folyóinkat és hegyeinket, de ezek megvannak, látogathatók és megfoghatók, a temetőkben mind ott fekszenek azok, akik tettek valamit, teremtettek, akik elvesztett városainkat valamikor felépítették.

Z-Cs.J.: - Érdemes elgondolkozni azon is, hogy hogyan születik a kép, a festmény, a jó műalkotás. Mennyire egyszerű tevékenység ez a folyamat és mennyire kiszámíthatatlan, meditatív, "Istenre bízott", intuitív munka?

N.L.: - Sokszor azt gondolom, hogy az alkotás egy tudatalatti, misztikus tevékenység, máskor hajlamos vagyok egy racionálisabb megközelítésben látni mindezt. Tény, hogy a minket körülvevő mindenségből kell leszűrni az igazságot, a lényegyet és mindezt látványként is úgy prezentálni, hogy a szakmai tudás minden szinten ott legyen, amit igényel maga az alkotás gondolatisága és esztétikuma. Ezért olyan egyedi és felemelő, izgalmas mindaz, ami az alkotási folyamattal kapcsolatos. Nézzük csak a gyermeki alkotásokat, mind érdekesek, szépek és igazak, mert tisztán belülről jönnek, mellőzve minden sallangot, a lényegre koncentrálnak, akár csak az archaikus, prehisztórikus alkotások. Képesek azonosulni ezzel a világgal, mert bennük van!! Bizton állítom, hogy az alkotás folyamata visszavezethető valamilyen atavisztikus gesztushoz, ezen folyamat teremtette meg magát az egyéniséget is. Eljutni valahova és továbblépni, mivel minden lépés kapcsolódik és függ az előző eredménytől, és így lassan haladva a kiteljesedés irányába fejlődik a végső eredmény: a kép, szobor, film vagy zenemű ...

Z-Cs. J.: - "A festészet igazsága az, hogy az igazság a festészetben érzi meg önmagát, a festészetben hús-vér szubjektivitásba öltözik, élő és eleven lesz, mert láttatnia kell önmagát, tudnia

kell magáról, hinnie kell magában. Kaland tehát a festészet, de a Szellem kalandja" - írta az egyik Önről szóló műkritikájában Dr. Dragomán Pál. Melyek azok az "igazságok", amelyek festészetében most is jelen vannak, foglalkoztatják, vagy a motívumokban vissza-visszatér hozzánk?

N.L.: - Köszönöm Palinak ezeket a mondatokat, mert mélyen igazak és hiszek bennük, hiszem, hogy minden alkotó újrateremti magát minden alkalommal. Miért kell a festőművésznek újra és újra megteremteni azt a világot, amelyet Isten már egyszer megteremtett? Igaza van-e Kierkegaardnak, amikor azt mondja, hogy: a festészet célja és igazi értelme a mennyei dicsőség ábrázolása? A festészetben túrhetetlen a csúnya, és minden, ami hazug és embertelen. Az ember Istent teremtett, elfeledett vagy megtagadott, és elpusztított közülük jónéhányat. Ez a folyamat jelentette az új világok megszületését és a művészetek lehetséges kialakulásának eredetét. Minden megszületett ember remény a jelen és a következő generáció számára, hogy megmenti és újrateremti azt a világot, amibe beleszületett. Így minden alkotó azt a világot láttatja, amiben él és megpróbál teremteni, a mának a jövőre gondolva (sokszor az a megállapítás érvényesül, hogy a művész meghaladta korát, mivel lehet, hogy kortársai nem értették törekvéseit). Sokak számára talán azért is bonyolult a mai művészet, mondhatnám: elvont alkotói sokszínűség (óriási a választék), mivel rengeteg információra, esetleg képzettségre van szükség a megfelelő szintű befogadás érdekében. Ha hagyjuk magunkat előítéletek nélkül, a művek által vezetni, akkor egy különös birodalomba érünk, ahol nem válik el az érzés és tudás. A művészet(ek) örök titka éppen ez a sokoldalú, komplex hatás.